

«БАХЧИСАРАЙСЬКИЙ ФОНТАН»: сльози чи радість міжкультурного розмаїття?¹ (Б)

Розуміння того, що толерантність «насилено не розвинеш», підштовхнула Наталю Скворцову до пошуку можливих рішень та збору й аналізу інформації, що може допомогти зберегти український клас та далі розвивати на його основі ремісничу майстерню.

І першим дослідженням, яким зайнялася Наталя Скворцова як безпосередній контактер з дітьми та їхніми батьками, була тема сімейного укладу кримських татар. Залишалося відкритим питання: чому батьки кримськотатарських хлопчиків вирішили, що робота в техніках декоративно-прикладної творчості - це не чоловіча справа? З відвертих розмов з дітьми Наталя зрозуміла, що думки дітей розходилися в цьому питанні з думками батьків. У сімейних «бесідах на кухні» батьки висловлюються негативно, а самі діти, ніби, зовсім не проти цих занять. На чому ж ґрунтуються переконання батьків? В цілому розмежування «жіночих» і «чоловічих» практик характерно для багатьох національних культур.

«Але може ми щось недостатньо розуміємо про кримськотатарську культуру? Чи може це – особливість культури, сформована релігією?» - думала вона.

Оскільки питання важливе, Наталя почала шукати і опрацьовувати інформацію із різних джерел, навіть із тлумачень Корану, і радитися зі своїми кримськотатарськими колегами. Вона зрозуміла, що священна книга мусульман вчить батьків давати дітям всебічну, якісну освіту. І не обмежує діяльність чоловіків тільки «чоловічими» справами, а навпаки ставить в приклад Пророка, який виконував так би мовити «жіночу» роботу, щоб допомогти своїй дружині.

¹ Ситуаційна вправа створена з навчальною метою, а не для того, щоб проілюструвати ефективність чи неефективність прийнятого рішення. Вона підготовлена за методичної підтримки Консорціуму із удосконалення менеджмент-освіти в Україні (CEUME) у рамках конкурсу «Самоорганізація громадян для вирішення місцевих проблем: акумуляція найкращих практик», який проводила програма "Громадянське суспільство та належне врядування" Міжнародного фонду "Відродження".

Вона зробила висновок, що поділ праці на «жіночий» і «чоловічий» не має під собою жорсткої релігійної основи і навряд чи є ключовим у формуванні думки батьків щодо роботи дітей у ремісничій майстерні.

Зрозумівши, що причина – не у впливі ісламу, Наталя та Олександра вирішили шукати відповіді в інших дослідженнях кримськотатарського питання. Зокрема, вони звернулися до досліджень Український центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. Особливо зацікавив Наталю та Олександрю ряд статей, пов'язаних з кримською тематикою в журналі «Національна безпека і оборона» (Додаток 3). Дослідження дає можливість побачити і зрозуміти болючі точки дотику трьох культур (російської, української та кримськотатарської). Воно говорить про значну відчуженості між слов'янським і кримськотатарським спільнотами і про вищу ймовірність загострення міжнаціональних відносин в порівнянні з міжконфесійними. Таким чином Наталя та Олександра дійшли до розуміння, що неприйняття культури, побуту, традицій свого найближчого сусіда в їхньому регіоні не ґрунтується на релігійних протиріччях, скоріше це міжнаціональне дистанціювання.

Паралельно із прагненням зрозуміти справжні причини і розібратися в наявності чи відсутності підстав для протистояння, Наталя Скворцова продовжувала взаємодіяти з батьками українського класу. Вона усвідомлювала, що з часом негативні явища можуть посилитися. До найближчих батьківських зборів Наталя підготувала звернення до батьків (Додаток 4), в якому намагалася донести актуальність програми навчання з декоративно-прикладного мистецтва.

І Олександрі, і Наталі здавалося, що вони роблять все можливе, аби зберегти клас, і навіть, що їхні зусилля приносять результати. Тим не менш, в кінці місяця на столі у директора лежало дві заяви від батьків кримськотатарських хлопчиків про перехід в іншу школу.

Тому у березні 2009 Олександра Целіщева і Наталія Скворцова обговорювали події навчального року, намагаючись знайти відповідь на питання: чому не вдалося вирішити проблему з кримськотатарськими хлопчиками? Чому кримськотатарські дівчата таки залишилися? Що потрібно змінити, щоб не поставити під загрозу існування українського класу? Вони зрозуміли, що події, які розгоралися впродовж навчального року, є «верхівкою айсбергу», і дивитися треба глибше.

Наталя Скворцова заглибилася у вивчення поняття «толерантність». Одна із концепцій, яку вона знайшла у статті етноконфліктолога Віталія Трофімова, викликав в неї особливий інтерес. Йшлося про концепцію «спільної справи», яка передбачала пропозицію двом конфліктуєчим групам зробити спільну взаємовигідну справу – про переваги і обмеження цієї концепції. В ході робіт відбувається комунікація двох груп, «де-демонізація» Іншого на особистому рівні, складаються дружні взаємини і навіть родинні пари. Наталя та Олександра хотіли

зрозуміти і вивчити цю концепцію, для того, щоб застосувати її в подальшій діяльності організації «Топ-Кая» і школи-гімназії щодо питань розвитку толерантності в школі та в суспільстві.

Перед новим навчальним роком

Перед початком нового 2011-2012 навчального року Наталя Скворцова та Олександра Целіщева розуміли, що попереду непроста боротьба. Той факт, що Ольга Валентинівна Безбородкіна, директор школи-гімназії, є їхнім однодумцем, додавав їм сил, але не давав гарантій, що все вдасться.

Готуючись до свого виступу на зборах гімназії перед початком нового навчального року, Ольга Валентинівна і сама ще раз зрозуміла, що тема толерантності звучить на дуже різних рівнях. Вона та її колеги по школі-гімназії напряму зіткнулися з цією темою через взаємодію з дітьми та батьками і спробу вирішити ніби просте питання щодо українського класу та ремісничої майстерні, а від своїх колег – кримських освітян, навіть на найвищому для Криму рівні – Міністерства освіти і науки, молоді і спорту Криму, яке на цей час очолювала Віталіна Дзоз, також звучало повідомлення про те, що виховання толерантності – це не лише можливість вирішити внутрішні проблеми в будь-якій державі, але і попередити їх в майбутньому. Міністерство засвідчувало, що підтримує мультикультурну освіту.

Наталя та Олександра затамували подих, чекаючи на реакцію аудиторії, коли чули завершення промови Ольги Валентинівни Безбородкіної на тих важливих зборах:

«Перш ніж прийняти рішення стосовно українського класу, ви повинні усвідомити його значущість на даний момент. Дуже важливо зрозуміти, що таке толерантність для нашого багатонаціонального Криму. Саме знання, відвертість, свобода думки і спілкування – це те, що сприяє збереженню миру і злагоди. Саме український клас зараз є прикладом створення містка для переходу від культури війни до культури миру».

Міжнаціональні та міжконфесійні відносини в Криму²

15.06.2010, Центр Разумкова. Публікація частини роботи

В кінці 2008 - середині 2009 років Центр Разумкова виконав, на думку авторів кейсу, одне з найбільш серйозних за всі роки незалежності України досліджень Криму. Підсумки його були відображені в двох фундаментальних доповідях - «АР Крим: люди, проблеми, перспективи». Суспільно-політичні, міжнаціональні та міжконфесійні відносини в Автономній Республіці Крим і «Кримський соціум: лінії поділу та перспективи консолідації».

Міжнаціональні та міжконфесійні відносини в АР Крим

Стан міжнаціональних і міжконфесійних відносин - один з головних чинників, які впливають на суспільно-політичну ситуацію в автономії, і саме в цих сферах в 2005-2008 рр. спостерігалися певні негативні тенденції.

Тому становить інтерес окреслення головних характеристик міжнаціональних взаємин, ступеню культурної і соціальної близькості чи відчуження між домінуючими національно-етнічними групами, рівня їх релігійної толерантності, а також - особливостей розуміння зазначеними групами проблем одне одного, готовності до їх спільного рішення. Об'єктивна оцінка ситуації, яка склалася у відносинах між національно-етнічними групами автономії, вимагає також обов'язкового обліку спільного та відмінного в баченні їх представниками тих чи інших аспектів міжнаціональних і міжконфесійних проблем, в їх розумінні ймовірності та можливих причин міжнаціональних конфліктів.

У цьому розділі наводяться короткі характеристики стану міжнаціональних і міжконфесійних відносин в АР Крим. Їх аналіз дає підстави для висновків про наявність досить значної відчуженості між слов'янським і кримськотатарським співтовариствами і про більш високу ймовірність загострення міжнаціональних відносин в порівнянні з міжконфесійними.

Міжнаціональні взаємини в показниках культурної близькості і соціального (національного) дистанціювання

Певну картину міжнаціональних взаємин в автономії можна скласти на підставі: по-перше, самооцінок представниками національно-етнічних груп їх культурної близькості з жителями інших регіонів України та сусідніх (референтних) країн (1), по-друге - визначення рівня їх дистанціювання від представників інших етносів і жителів інших регіонів (країн) за шкалою соціальної дистанції Е.Богардуса (2).

² Джерело – Центр Разумкова. Повний звіт – <http://razumkov.org.ua/ukr/journal.php?y=2008&cat=142>

Узагальнені дані про зазначені самооцінки і рівнях дистанціювання наведені на діаграмах «Культурна близькість національних груп Криму до жителів регіонів України та референтних країн» і «Рівень соціальної дистанції (за шкалою Е.Богардуса)».

Культурна близькість

У першу чергу слід відзначити, що високий рівень культурної близькості до Росії демонструють не лише етнічні росіяни, а й українці. Причому їх близькість до Росії виражена більшою мірою, ніж до України (Хоча оцінки рівня близькості до жителів цих двох країн у українців відрізняються помітно менше, ніж у росіян). Значною мірою це може пояснюватися домінуванням у Криму російської (та / або російськомовної) культури.

Самооцінка культурної близькості кримських татар до Росії помітно нижче, ніж у росіян та українців, також нижче вони оцінюють і культурну близькість до України, хоча показник близькості до України у кримських татар є вищим, ніж до Росії.

Що стосується самооцінки культурної близькості до жителів різних регіонів України, то представники всіх національно-етнічних груп найближчими до себе вважають жителів "південних областей" України, а найменш близькими - жителів «західних областей».

Тут слід звернути увагу на такі особливості:

- росіяни найбільшою мірою диференціюють своє ставлення до жителів різних регіонів України. Якщо близькість до жителів "південних областей" вони оцінюють в середньому у 8,01 бали, то близькість до жителів «західних» - лише в 3,74. При цьому, свою близькість до жителів "східних областей" вони оцінюють вище, ніж українці;
- оцінки українців є менш «поляризованими» по регіонах, ще менше це проявляється у кримських татар, які, наприклад, оцінюють рівень своєї близькості до жителів "південних областей" нижче, ніж росіяни, проте вище оцінюють рівень близькості до жителів «західних областей» (3).

Самооцінка рівня культурної близькості з країнами ЄС є невисокою. Особливо це стосується росіян, які оцінюють цю близькість у 3,66 бала (кримські татари - 4,66, українці - 4,74).

І кардинально відрізняються самооцінки представниками етнічних груп культурної близькості з жителями Туреччини - для кримських татар жителі цієї країни є такими ж близькими, як жителі України, тоді як українці оцінюють цю близькість лише в 2,17 бала, росіяни - в 1,34.

Соціальне (національне) дистанціювання

В цілому серед всіх опитаних найнижчим є рівень соціальної дистанції щодо груп «росіяни, які живуть в Криму» (2,31 бала) і «українці, які живуть в Криму» (2,61), найвищі показники соціальної дистанції - стосовно циган (5,88), американців (5,78), турків (5,52) і грузин (5,38).

Рівень соціальної дистанції між представниками українського і російського суспільств автономії є дуже низьким. Так, для українців у ставленні до росіян, які живуть в Криму, цей показник дорівнює 2,30 бала, для росіян у відношенні до українців, які живуть в Криму - 2,53.

У той же час, рівень дистанціювання представників цих двох етнічних груп від кримських татар помітно вище - серед українців - 4,39, серед росіян - 4,62 бала.

При цьому, кримські татари в меншій мірі дистанціюють себе від українців і росіян, які живуть в Криму, - відповідно 3,70 і 3,66 бала (4).

Вікові відмінності

У всіх вікових групах найвище оцінюється культурна близькість з Росією (вище, ніж з Україною). Але в молодших вікових групах, у порівнянні зі старшими, відзначаються нижчі оцінки культурної близькості з Росією і більш високі оцінки культурної близькості з країнами ЄС і Туреччиною (хоча, зважаючи на невисоких значень двох останніх оцінок, точніше було б говорити про зменшення культурного дистанціювання від країн ЄС та Туреччини).

В оцінках рівня національної дистанції за шкалою Е.Богардуса проявляються відмінності в національному складі вікових груп (в молодших групах зростає частка кримських татар, в старших - росіян). Тому, наприклад, показники національної дистанції щодо росіян і українців є найнижчими у старшій віковій групі, а щодо турків - у молодшій.

Висновки

Результати дослідження дозволяють зробити висновок, що російське і українське спільноти Криму сприймають один одного як культурно близькі. При цьому не тільки росіяни, а й українці, демонструють більш високу оцінку культурної близькості з Росією, ніж з Україною, що пояснюється домінуванням у Криму російської та / або російськомовної культури. Оцінка культурної близькості кримських татар до Росії помітно нижче, ніж у росіян та українців, також

нижче вони оцінюють і культурну близькість до України, хоча показник близькості до України у кримських татар вище, ніж до Росії, і дорівнює самооцінці культурної близькості до Туреччини.

Росіяни більшою мірою, ніж представники двох інших етносів, диференціюють оцінку власної культурної близькості до жителів різних регіонів України.

Результати дослідження дозволяють припустити, що на оцінку культурної близькості впливає політичний чинник, а саме - стереотипна ув'язка регіонів з політичними силами (оскільки, як відомо, в Україну, існують істотні відмінності у політичних симпатіях між жителями різних регіонів), тобто самооцінка культурного дистанціювання може відображати «політичне дистанціювання».

Рівень соціальної дистанції між українцями та росіянами є дуже низьким, тоді як помітно вищий рівень дистанціювання цих етнічних груп від кримських татар (він вищий, ніж дистанціювання себе кримськими татарами від українців і росіян, які живуть на півострові).

Це свідчить про певну відчуженість між слов'янським і кримськотатарським населенням автономії.

Забезпечення прав національно-етнічних і мовних груп

У багатонаціональних спільнотах (державках) забезпечення прав національно-етнічних груп і головне - оцінка ступеня їх забезпечення самими представниками національно-етнічних (мовних) груп є важливим фактором як міжнаціональних взаємин, так і відносини цих груп до державної влади.

До головних прав (і потреб) національно-етнічних та / або мовних груп відносяться, в першу чергу, право здобувати освіту, інформацію та спілкуватися рідною мовою, зберігати і розвивати національну культуру. Забезпечення цих прав є умовою і гарантією збереження національно-етнічної самобутності як відповідної групи, так і кожного з її представників.

Аналіз результатів опитування свідчить, в першу чергу, про значні розбіжності в оцінках представниками національних (мовних) груп забезпеченості власних прав і прав іншої національної (мовної) групи.

Найбільш критичними є оцінки забезпеченості своїх прав і потреб росіянами (російськомовними) і кримськими татарами.

Якщо орієнтуватися на громадську думку кримчан загалом, то можна прийти до висновку, що в автономії порівняно краще забезпечені права кримських татар, а найгірше - російськомовного населення.

У той же час, якщо взяти до уваги розподіл думок в національних і мовних групах, то з'ясується, що представники кожної з них оцінюють ступінь забезпечення прав іншої групи вище, ніж власної. Найбільш відмінними є оцінки російськомовних та україномовних, з одного боку, і кримських татар - з іншого. Так, індекс забезпечення прав кримських татар в оцінках кримчан загалом становить 0,74 (в т.ч. в оцінках росіян - 0,79, українців - 0,78), а в оцінках самих кримських татар - лише 0,346. З іншого боку, індекс забезпечення прав російськомовного населення в оцінках кримчан загалом становить лише 0,49 (в т.ч. росіян - 0,44, українців - 0,54), а в оцінках кримських татар - 0,71.

Отже, кожна з національно-етнічних груп вважає, що права іншої забезпечені краще, ніж її власні. Однак, якщо думки з цього приводу українців і росіян відрізняються незначно, то їх оцінки забезпеченості прав кримських татар різко відрізняються від оцінок самих кримських татар.

Така ситуація може розглядатися як прояв зазначеної вище відчуженості і свідчення певної «національної глухоти» слов'янського співтовариства до потреб кримських татар.

Отримання освіти та інформації рідною мовою

Результати дослідження дають підстави припустити, що кримчани в цілому і кожна з національних груп не мають особливих проблем із задоволенням потреб в читанні книг та отриманні інформації з друкованих ЗМІ (читання газет і журналів) - більшість або переважна більшість представників зазначених груп вважають таку потребу задоволеною.

Проблеми спостерігаються у сферах освіти, отримання інформації з електронних ЗМІ (телебачення, радіо) та перегляду художніх фільмів у кінотеатрах.

Так, щодо отримання освіти рідною мовою думки кримчан розділилися майже навпіл: 43,5% - вважають, що ця потреба не задоволена; 41,2% - дотримуються протилежної думки.

При цьому українці схиляються до думки, що їхні потреби в цій сфері задоволені (48,6% проти 39,6% тих, хто думає інакше), - тоді як серед росіян і кримських татар превалує протилежна думка. Співвідношення тих, хто вважає зазначену потребу не задоволеною, і тих, хто дотримується протилежної думки, серед росіян складає 45,2%: 36,7%; серед кримських татар - 49,6%: 40,4%.

Що стосується електронних ЗМІ та художніх фільмів, то більшість кримчан вважають, що не задоволена їх потреба в перегляді телевізійних передач (63,3%), художніх фільмів (52,6%), а також у слуханні радіо (51,2%). У цій частині найвищий рівень невдоволення станом справ виявляють російські (8).

Доречно додати, що при достатньо критичних оцінках задоволеності потреб в отриманні освіти та інформації рідною мовою, серед проблем, які кримчани вважають найбільш актуальними та важливими, проблеми, пов'язані із задоволенням національно-культурних потреб посіли далеко не перші позиції.

Так, неможливість навчання рідною мовою як актуальну і важливу проблему відзначили 15,5% кримчан, в т.ч. 14,3% українців, 16,6% росіян і 13,6% кримських татар.

Проблеми в міжнаціональних відносинах

Загальні оцінки. Більшість кримчан загалом, так само, як і більшість представників кожної з національних груп, визнають, що в Криму в міжнаціональних відносинах існують певні проблеми. Це визнали 62,9% кримчан, і лише 23% заявили, що таких проблем немає.

Оцінки наявності проблем представниками різних національно-етнічних груп різняться. Так, порівняно менше схильні визнавати наявність проблем українці (57,2%), тоді як серед кримських татар і росіян їх визнають фактично однакові частки опитаних - понад 65% кожної з груп. Тут відрізняються лише оцінки гостроти проблем («певні» / «достатньо гострі»). Найменше тих, хто не бачить проблеми в міжнаціональних відносинах, - серед росіян (20,3%), тоді як серед українців і кримських татар таких - понад чверть опитаних.

Ступінь напруженості міжнаціональних відносин

Визнаючи наявність проблем, кримчани у той же час досить стримано оцінюють ступінь напруженості у відносинах між конкретними національно-етнічними групами.

Так, за їхніми оцінками, найменш напруженими, практично нормальними, є відносини між росіянами і українцями (середній бал за п'ятибальною шкалою - 1,70), дещо напруженими - між українцями і кримськими татарами (2,60), більш напруженими - між росіянами і кримськими татарами (2,77, а в оцінках вірних УПЦ - 3,05). В цілому такої думки дотримуються українці і росіяни.

Кримські татари оцінюють відносини між ними з одного боку і українцями і росіянами - з іншого, як менш напружені, порівняно з оцінками українців і росіян.

Привертає увагу також та обставина, що серед найбільш актуальних і важливих проблем, проблемі міжнаціональних відносин кримчани відвели зовсім не провідні позиції. «Напружені міжнаціональні відносини» як актуальну та важливу для Криму проблему відзначили лише 16,4% кримчан, а саме: 17,3% росіян, 15,5% українців і 14,6% кримських татар.

Дискримінація на національно-етнічному ґрунті

Переважає більшість (77,1%) кримчан не стикалися з випадками дискримінації за національною ознакою під час прийому на роботу та / або до навчального закладу, стикалися з цим - лише 11,1%. Однак, дані про випадки дискримінації щодо національних груп значно різняться.

Так, з фактами дискримінації не стикалися переважна більшість (81,3%) росіян (проти 7,1% тих, хто з такими фактами стикався) і дещо менше, але так само переважна більшість (77,5%) українців (проти 9,8%).

Серед кримських татар картина зовсім інша: відсоток тих, хто стикався з фактами дискримінації за національною ознакою, - 36,5% - більш ніж утричі вище загальнокримського показника, майже вчетверо вище, ніж показник українців, і більш ніж уп'ятеро вищий, ніж показник росіян. У той же час, серед кримських татар у півтора рази менше тих, хто з фактами дискримінації не стикався (52,4%).

Серед кримських татар число впевнених в наявності в Криму дискримінації репатріантів як явища майже в п'ять разів перевищує загальнокримський показник, більш ніж учетверо - аналогічний показник для українців і майже в 15 разів - показник для росіян.

Достовірність зазначених думок про існування в Криму дискримінації як явища опосередковано підтверджується тим, що їх висловлюють переважно ті, хто особисто стикався з випадками дискримінації на національній підґрунті. Так, серед кримських татар, які визнали явище дискримінації, 63% особисто стикалися з її випадками (проти третини тих, хто з такими випадками не стикався).

Міжнаціональні конфлікти: причини і вірогідність

Результати опитування показали, що кримчани схильні покладати відповідальність за міжнаціональні конфлікти в автономії, перш за все і в першу чергу, на центральну владу:

- відносна більшість (44,4%) бачать головну причину конфліктів саме в її некомпетентності або зловмисно, тобто в спробі навмисно підтримувати міжнаціональну напруженість у Криму.
- Набагато менше тих, хто бачить причину конфліктів у соціально-економічному, політичному і культурному нерівності національно-етнічних груп (15%). Ще менше (13,2%) - тих, хто бачить головну причину конфліктів у некомпетентності або зловмисно кримської влади.
- Тільки кожен десятий кримчанин вважає, що головною причиною конфліктів є провокаційні дії і заяви кримських національних громадських організацій, республіканських відділень політичних партій, політиків.

Додаток 4

(мовою оригіналу)

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА К КРУЖКАМ ОБЯЗАТЕЛЬНОГО ПОСЕЩЕНИЯ «Декоративно-прикладное творчество», «Национальная, декоративная роспись, писанкарство»

Составил:

*зам. директора по учебно-воспитательной работе
БУВК «Школа-гимназия»
руководитель кружка «Декоративно-прикладное творчество»
Скворцова Н.В.*

Рекомендовано родителям гимназического класса

Уважаемые родители!

Цель данной пояснительной записки убедить Вас в необходимости обязательного посещения таких кружков, как «Декоративно-прикладное творчество», «Национальная, декоративная роспись, писанкарство».

Прежде всего, хочется обратить ваше внимание на то, что дополнительное образование детей – это мотивированное образование за рамками основного образования, позволяющее ребенку приобрести устойчивую потребность в познании и творчестве, максимально реализовать себя, самоопределившись предметно, социально, профессионально, лично.

На уроках выше указанных кружков реализуются актуальные проекты, позволяющие данному классу с нестандартной структурой (украинский класс, состоящий из трех самых многочисленных народностей Крыма: русских, украинцев и татар) как можно ярче проявить себя в таких приоритетных направлениях в воспитании, как толерантность и гендерное развитие. Толерантность и эстетическое развитие на уроках этих кружков осуществляется через познание культур друг друга, через их сравнение, через умение находить общее в этих трех культурах и отличительные особенности каждой из них.

Основополагающим направлением в воспитании на уроках в этих кружках является саморазвитие личности, поиск, поддержку и развитие детской творческой одаренности, организацию социализирующего досуга детей (то время, в которое они заняты на кружках они не будут втянуты в какие-либо сомнительные авантюры на улице, не будут просиживать часами за компьютерами играя в игры, уходя в виртуальные миры, откуда иногда приходится вытягивать детей через психиатрические лечебницы). Кроме того, дети получают определенные трудовые навыки, через преодоление трудностей закаляют характер.

Развитие пространственного воображения детей достигается методом интеграции декоративно-прикладного искусства.

Культуру Крыма невозможно представить без народного искусства, которое раскрывает истоки духовной жизни многонационального народа, населяющего наш полуостров, наглядно демонстрирует его эстетическую ценность, художественный вкус и является частью его истории. Педагогический состав нашей «школы-гимназии» считает, что народное декоративно-прикладное искусство должны найти большее отражение в содержании образования и воспитания подрастающего поколения. И если говорить о возможности выбора своих жизненных идеалов, эстетических ценностей, представлений подрастающего поколения, то надо говорить и о предоставлении детям возможности знать истоки национальной культуры и искусства.

В контексте данной пояснительной записки нельзя умолчать и о психофизиологических аспектах развития на уроках выше указанных кружков.

Лепка.

Ученые пришли к заключению, что формирование речевых областей совершается под влиянием импульсов от рук, а точнее от пальцев. Если развитие движений пальцев отстает, то задерживается и речевое развитие, хотя общая физическая активность при этом может быть нормальной и даже выше нормы. Рекомендуется стимулировать речевое развитие детей путем тренировки движений пальцев рук, а это, в свою очередь, подготовка руки ребенка к письму. Лепка развивает не только речь, художественные способности, но и абстрактное и логическое мышление, воображение.

Мы не стараемся научить ребенка механическим навыкам — водить кисточкой по бумаге или катать шарики из теста. Мы считаем, что ребенку важно дать комплексное видение своих возможностей. Поэтому занятия сочетают в себе несколько смежных видов деятельности. Занятия построены на смене разных видов творческой и интеллектуальной активности, благодаря которым дети развивают мелкую моторику, логическое и ассоциативное мышление, память, внимательность, аналитические способности. На занятиях лепки ребёнок учится фантазировать, пытается материализовать свои идеи через заданный художественный материал. Целью работы кружка является формирование интереса у детей к миру скульптуры, его разнообразию. Она способствует развитию зрительного восприятия, памяти, образного мышления, развивает усидчивости и трудолюбие.

Лепка открывает большие возможности для обучения композиции, для развития мелкой моторики, умственное развитие через сенсорное восприятие, приобщение детей к ценностям отечественной и зарубежной культуры.

Основная идея наших кружков заключается в комплексном подходе к развитию и обучению. Мы убеждены, что каждый ребёнок по-своему уникален и в каждом заложено огромное количество талантов и способностей.

Развитая рука - развитая речь!

Развитая речь - это взаимопонимание, умение самовыразиться, адаптация в обществе. Чтобы помочь моим детям в развитии рук, было решено ввести курс бисероплетения. **Бисероплетение** - один из старинных и достаточно распространенный вид народного творчества. В настоящее время этот вид творчества переживает новый этап своего развития.

Техника бисероплетения требует тонкого понимания красоты, безукоризненного вкуса, художественного такта, фантазии и, конечно, мастерства; воспитывает усидчивость, терпение. Бисероплетение - достаточно сложное и кропотливое занятие, оно требует большого внимания и аккуратности. Этот вид творчества воспитывает навыки самостоятельности, умение работать сосредоточенно, не отвлекаясь, длительное время повторять бесконечный ряд одних и тех же движений, находя в этом своеобразную красоту и ритмику.

На своих уроках я даю возможность ребенку сделать изделие самому, поддерживая и поощряя, но помогая лишь теми способами, которые позволяют ученику по мере сил самостоятельно довести дело до конца. Дети умеют разбираться в схемах изделий. Выполняя изделие, нужно постоянно считать, контролировать выбор цвета. Кроме того, что ребята выполняют самостоятельно какое-либо изделие, учатся комментировать свои действия, они получают радость, наслаждение, удовлетворение от результатов своего труда.

А для меня самое главное, что у них постоянно находятся в работе указательный и большой пальцы, влияющие на работу речевых центров мозга. Постепенно будет исправляется почерк ребенка, появляются скорость и правильность письма, расширяется словарный запас.

Дети легче будут оформлять свои высказывания, давать более полные ответы на вопросы.

Развитие мелкой моторики с помощью вышивки

Степень развития мелкой моторики у ребенка определяет самые важные для его будущего качества: речевые способности, внимание, координацию в пространстве, концентрацию и

воображение. Центры головного мозга, отвечающие за эти способности, непосредственно связаны с пальцами и их нервными окончаниями. Поэтому упражнения и занятия, в которых участвуют маленькие пальчики ребенка, исключительно важны для его умственного и психического развития.

Сделанное собственными руками всегда очень вдохновляет ребенка: он будет гордиться реальным результатом и стремиться сделать еще лучше и красивее.

Для вышивки необходимы воображение и логика, чтобы представлять себе алгоритм действий и возможный результат, поэтому она способствует быстрому развитию пространственного воображения и абстрактного мышления.

Приложение к записке

Данное приложение направлено на родителей, у которых мальчики.

Как правило, в семьях, в которых мальчики, очень скептически относятся к этим кружкам. Так вот кроме изложенных выше пунктов хочется добавить следующие всемирно известные факты: Знаменитые на весь мир ювелиры, такие как Фаберже, Тиффани, Сваровски, Картье – были мужчины. Кстати, Фаберже стал всемирно известен благодаря своим пасхальным яйцам для коронованных особ. Немалую часть этой коллекции составляют яйца оплетенные бисером.

Самые знаменитые скульпторы и живописцы – тоже мужчины: Огюст Роден, Генри Мур, Бартольди, Айвазовский – наш земляк, Шишкин, Васнецов, Суриков и т.д.

Самые знаменитые Кутюрье – Армани, Карден, Живанши, Зайцев, Юдашкин и т.д. – тоже мужчины.

Нельзя обойти вниманием и наших земляков:

Член национального союза народных мастеров Украины Мамут Чурлу впервые использовал традиционный орнамент старинной крымскотатарской вышивки в живописи, ткачестве, эскизы древних мастеров в керамических изделиях. Искусство крымских татар насчитывает десять видов узорного шитья, в том числе золотом, серебром по плотным тканям, шнурками из цветного шелка, блестками, жемчугом, драгоценными камнями, глухой двусторонней гладью.

У Мамута Чурлу сотни работ. Свой творческий путь он начинал еще в Фергане. Там окончил музыкальное училище и училище искусств (художественное оформление). В 1989 году переехал в Крым. И сразу окунулся в процесс организации первых экспозиций крымскотатарских художников в Симферополе, создания национальной галереи. Его персональные живописные выставки проходили в Киеве, Москве, Ташкенте, Кельне, Хайдельберге.

Керамические работы Абдюля Сеит-Аметова, Рустема Скибина, Асана Галимова, Шамиля Ильясова, Нияра Решатова известны не только в Крыму, но и далеко за его пределами.

Филигранные ювелирные изделия такого мастера как Айдер Асанов признаны во всем мире.

Задумайтесь над этим. Дайте возможность своим детям проявить себя.

Толерантність і політика етноіндиферентності. Як подолати міжнародне відчуження, створюючи загальне³

5 вересня президент Австрії Хайнц Фишер закликав співвітчизників не піддавати живущих в країні мусульман дискримінації, виступив на заході по нагоді закінчення свята Ід аль-Фитр, який проходив в найбільшій в Австрії мечеті. В своєму виступі він, як і багато інших європейських політиків, знову згадував про необхідність будувати толерантне суспільство. Швидше за все, він, як і багато європейських політиків, не вважає, що політика толерантності як правило веде до розділення суспільства, формуванню етнічних анклавів і в цілому до результатів, протилежних бажаним. Розглядаючи політику мультикультурної толерантності через призму соціологічного аналізу, більшість дослідників пропускають комунікативну складову концепції, дозволяючи побачити, чому в перспективі толерантні ініціативи призводять до діаметрально протилежного результату, а замість мирного співіснування різних народів і різних конфесій породжують глибоко розділене суспільство.

Сучасні дослідники і, особливо, політики, намагаються прив'язати до слова "толерантність" значення, відмінні від "терпимості", порівнюючи з ним поняття "повага", "емпатія" або "прийняття". На цю словесну завісу виділяються великі кошти, на які створюються численні Центри вивчення толерантності, які виробляють не більше ніж контроль за кримінальною статистикою і відповідний ідеологічний дискурс.

Тем не менше, в історії значення категорії "толерантність" дійсно зазнавало деяких змін, однак воно ніколи не було відірвано від поняття "терпимість", і всі пізні семантико-ідеологічні наслідки носили косметичний ефект. Спочатку *tolerare* в латинській мові означало саме терпимість, в подальшому воно в усіх мовах, прийнявши цей термін, було політично коректним аналогом терпимості, а в суспільній свідомості було відокремлено від нього. Таким чином, впроваджуючи програми по толерантності, влади йдуть на те, що пропонують різним соціальним і етнічним групам налагодити *терпимі* стосунки між собою.

З точки зору теорії соціальної комунікації, якщо різним групам пропонують бути терплячими, ці групи соціально герметизуються, тому що терпіння *не передбачає комунікації* між ними. Якщо системи не комунікують, вони розвиваються в різних напрямках. В результаті такої соціальної дивергенції закріплюються різні соціальні практики і норми для різних етнічних груп: з'являються паралельні етнічні форми влади (при цьому одну з них можна призначати офіційною, від цього вона не стане *загальною* для всіх), складаються два мови, з'являються люди, що говорять на своїй мові і не відчувають потреби в вивченні *офіційного* мови, формуються паралельні економічні інфраструктури, паралельна етика і групові моралі. В кінцевому рахунку, дивергентна група виділяється територіально в вигляді етнічних анклавів, над якими офіційна влада фактично втрачає суверенітет – не може здійснювати правопорядок, підтримувати "білу" економіку, забезпечувати права людини.

Роль комунікації в міжетнічних стосунках складно переоцінити. Слова "суспільство", "спільнота" і "загальне" – родиччі слова не тільки в російській мові. Достатньо згадати аналогічні слова в англійській мові: "community", "communication" і "common". Створення каналів комунікації – це ніщо інше як *обретіння загального* для різних етнічних груп, створення цього загального, формування суспільства.

Альтернативний підхід, який призначений уникнути дивергенції етнічних груп – це етнічна індиферентність. В соціології вона розроблена в значно меншій ступені, однак позбавлена недоліків теорії толерантності. Це часто призводить до того, що національні

³ <http://liberty.ru/Themes/Tolerantnost-i-politika-etnoindifferentnosti.-Kak-preodolevat-mezhnacional-noe-otchuzhdenie-sozdavaya-obschee>

идеологи толерантности в своих странах откровенно заимствуют инструментарий индифферентности и выдают его за толерантность, предвидя крах последней.

Если толерантность - это синоним терпимости, то этноиндифферентность это синоним безразличия. Это формирует и основной посыл целевым группам. Вместо "терпеть друг друга", эта концепция признает другой формат социальной коммуникации – диалог должен осуществляться вне зависимости от этнической и религиозной принадлежности. И политика в отношении этнических групп на базе принципа индифферентности, т.н. *национальная политика*, заключается не в создании *терпимой* обстановки по отношению к меньшинствам, а к созданию каналов коммуникации, а в некоторых случаях и навязывания таких каналов разным этническим группам. Как ни странно, индифферентность получила широкое распространение во внешней политике и в этнополитической конфликтологии. Технология совместного дела – одна из техник индифферентности – успешно применялась для разрешения тех или иных этнополитических конфликтов. Сама техника довольно проста: двум конфликтующим группам предлагается совершить совместное взаимовыгодное дело (например, прорыть колодец между двумя враждебными селами). В ходе работ происходит коммуникация двух групп, дедемонизация *Другого* на личностном уровне, складываются дружеские отношения и даже семейные пары.

Очень показателен пример, с которым мы столкнулись в 2010 году. Армянин и азербайджанец создали совместный бизнес-проект, в ходе которого разбогатели и стали друзьями. При этом азербайджанец дружил с конкретным армянином и уважал его, параллельно ненавидя всех прочих армян за ситуацию в Нагорном Карабахе. Аналогичное отношение было и у армянина.

Технология совместного дела предлагалась для грузино-осетинского конфликта в виде железной дороги Москва-Владикавказ-Цхинвали-Тбилиси и для других этнотерриториальных конфликтов. Ее сильная сторона заключается в том, что создав коммуникационный мост на личностном уровне у представителей разных этнических групп, эта коммуникация будет поддерживать себя сама при незначительных усилиях сторонних операторов урегулирования или вообще без подобных усилий.

В миграционной политике тактику этнической индифферентности практически не применяют, используя раскрученный бренд "толерантность", на практике сводимый только к культурным мероприятиям, которые не только не создают межличностную коммуникацию между группами, но и в принципе не вызывают живого интереса, включая и коммерческий.

С этой точки зрения, толерантность – это худший проект для межэтнических отношений внутри страны. Все мультиэтнические регионы, которые сторонники толерантности приводят в пример как традиционно толерантные, *никогда не были толерантными*. Санкт-Петербург XIX века, довоенная Одесса, Астрахань, западная Бурятия, Алтай, Владивосток, Крым – это регионы традиционной этнической индифферентности, а не толерантности. Неслучайно это регионы с устойчивой торговой репутацией (как город-порт, транзитный пункт Великого шелкового пути), потому что торговля – одна из сфер, невозможных без применения технологий общего дела. Совершая сделки, люди вынуждены создавать коммуникативные мосты, относясь индифферентно к этнической и религиозной принадлежности контрагентов.

Неслучайно при этнополитических конфликтах операторы урегулирования стараются передать как можно больше полномочий самой уязвимой группе – потомкам представителей враждующих этнических групп, произошедших от смешанных браков. Говорить о том, что дети от родителей из разных этносов толерантны – это не понимать природу толерантности. Осуществляя коммуникацию внутри семьи, эти люди воспринимают этнические различия родителей как данность, а не как условие коммуникации, и в этом плане наиболее перспективны, если операторы ставят целью примирить разные группы, а не провести в конфликтном регионе новую границу. Как может выглядеть политика этнической индифферентности применительно к миграционным проблемам – это интересный технологический вопрос. Программы по созданию ТСЖ в домах с этнически разнородными собственниками могут быть примером применения этой политики. Поощряя население к созданию новых форм организации, власти создают канал коммуникации по важному для всех собственников жилья вопросу, вынуждая их взаимодействовать и обретать "общее" в границах жилищного сообщества.

Это же решение вскрывает и один из малозаметных недостатков этнической индифферентности – коммуникация должна спускаться на самый нижний, личностный уровень. Коммуникация на уровне групп приводит к формированию и отстаиванию интересов этих групп. Участник группы вынужден в силу психологических и социальных причин отстаивать групповые интересы, даже если они для него не представляются значимыми. Именно таким образом

складываются как этнокриминальные группы, так и этнодиаспорные, которые становятся участниками программ по толерантности.

С точки зрения политики этноиндифферентности, диаспоры должны исключаться из подобных программ, так как играют против общего в обществе, функционально поддерживая этнические различия и усугубляя их. Работа по гармонизации межэтнических отношений должна происходить точно в группах риска, а печатные материалы должны распространяться по технологии "от двери к двери" в обход авторитетов диаспор.

Специалисты отмечают тот факт, что в России внутренние мигранты и иммигранты живут дисперсно, не образуя "чайна-таунов". В отличие от Европы, это действительно плюс, так как это способствует аккультурации. Однако политика толерантности привела Европу из состояния, близкого к российскому, к современной ситуации, с войнами предместий, этническими анклавами и "чайна-таунами". Россия идет в том же направлении, блокируя коммуникацию между этническими группами насаждением политики толерантности. Чтобы вовремя свернуть с этого порочного пути, уже сейчас надо искать возможности создания коммуникационных мостов создавая общее.